

Sådan!

VIDEN OG INSPIRATION TIL ET LIV MED OMTANKE

2024

Få mere
liv i haven

DIT HAVEAFFALD
ER INSEKTERNES
BOLIG OG
BØRNEHAVE

SPIL
SKRALDE-
SPILLET

Stop tøjspild

Besøg duoen bag Gavn Studio,
bliv inspireret af Designhøjskolen,
og få masser af tips til, hvordan
du kan give dit tøj flere gode år

BLIV KLAR
TIL DEN NYE
SORTERING I
MAJ HJEMME
HOS DIG

RANDERS

Ved hver artikel kan du se, hvilket verdensmål den handler om.

Psst...

Gør som Torben og tag på besøg i No.17 på side 20.

Vi kan gøre en forskel

Åerne, fjorden og kysten – vandet spiller en særlig rolle i Randers Kommunes historie. I dette nummer af Sådan! skal vi tage et kig på livet i vandet gennem verdensmålsbriller. Vi kommer forbi iværksættere i Havndal og Randers, over ålegræs i fjorden til moderne klimasikring i midtbyen. Vandet har nemlig fortsat en stor betydning for vores liv. Både når vi nyder en gåtur langs Gudenåen eller en sejltur, og når vi skal sørge for, at kældre og veje ikke bliver oversvømmet.

Vi skal også en tur forbi haveaffald og tøjforbrug. Vi kan nemlig gøre en forskel ved at tænke lidt over begge dele. I vores nærmiljø kan vi løfte biodiversiteten ved at se på haveaffald som en grøn ressource, lade det blive i haven, og skabe hjem og fødekilder for de små beboere derude.

Og flyver vi lidt højere op i helikopteren, sætter vores tøjforbrug spor langt ud over vores egen baghave. Derfor kan du også her i Sådan! blive inspireret af virksomheder, der redesigner aflagt tøj, og virksomheder, der arbejder med kvalitet og holdbarhed. For vi skal – af hensyn til Jordens samlede mængde af ressourcer – netop smide mindre væk, reparere mere og bruge vores ting i længere tid.

Hver for sig, sammen og gennem vores måder at handle på, kan vi nemlig gøre en forskel for at blive mere bæredygtige.

God læselyst!

TORBEN HANSEN,
BORGMESTER I RANDERS KOMMUNE

08

GAVN STUDIO

Signe og Alexandra giver nyt liv til herreløse habitter

14

RHANDERS

Den traditionsrige handskevirksomhed vil for alt i verden ikke være trendy

INSEKTER ER LÆKKER MAD FOR MIG!

30

HAVEAFFALD

Dit haveaffald er insekternes bolig, køkken og børnehave

34

OPSKRIFTER

Få mere ud af maden

16

SKRALDESPILLET

Dyst mod din familie og venner

Indhold

ARTIKLER

04 Kort & Godt

Tema: Stop tøjspild

06 Hvorfor skal tøjet leve længere?

11 Sådan giver du dit tøj flere gode år

12 Bliv inspireret af Designhøjskolen

18 Ny affaldssortering: Er du klar til maj?

20 Velkommen til No.17

22 Hvad laver et bæredygtighedsudvalg?

23 Anders vil genanvende gamle fiskenet

24 Spot på livet i fjord, å og sø

26 Plads til leg, når byen klimasikres

28 Mariehønsene flyver igen i Vangdalen

32 Find ud af, hvilken havetype du er

34 Frk. Jensen spildte aldrig maden

FAKTA OG REGLER

37 **ADGANGSFORHOLD**
Hjælp din skraldemand

38 **STORSKRALD**
Få overblik over din ordening

40 **BEHOLDERE**
Priser og tømninger

42 **HELLIGDAGE**
Tømninger på helligdage

43 **KALENDER**
Storskraldskalenderen 2024

44 **ADRESSER OG ÅBNINGSTIDER**
Se, hvor vi bor og hvornår du kan komme på besøg

45 **SÅDAN SORTERER DU NEMT**
Riv siden af og hæng den op!

Kolofon

Magasinet Sådan! udgives af Randers Kommune og omdeles til alle husstande i Randers Kommune, som ikke siger "Nej tak til reklamer og gratis aviser"

Redaktør
Ida Winge

Redaktion

Klaus Kohberg, Lone Topping, Karen Anny Balling Radmer, Christian Sloth Olesen, Jacob Piil og Joanna Petersen fra Randers Kommune

Design

Rikke Thorsen, designhabitat

Fotos

Jakob Lerche Fotografi, Panthermedia samt Freepik

Oplag

44.500

kort & godt

Biblioteket har mere end bare bøger

Ja, nu kan du også låne en snapper! En snapper – eller affaldsgrabber – er en dims, der gør det nemmere og mere hygiejnisk at samle affald op smidt i naturen. Så få motion og gør en god gerning ved at samle affald op i dit nærområde. De kan lånes i alle filialer og i bogbussen.

Kvashegn på genbrugspladsen

På genbrugspladsen i Randers kan du se vores nyetablerede kvashegn. Det har vi lavet, så du kan se, hvor flot sådan et rent faktisk kan være. Og så gør det stor gavn. Både for insekter og pindsvin og andre smådyr, som elsker at bo der, men også for miljøet. For det er lidt fjollet, at vi fragter havens ressourcer på genbrugspladsen. Det koster tid og penge både for dig og for samfundet at smide 'det grønne guld' væk.

Nu leverer vi poser til madaffald, når det passer dig

Du skal blot binde den sidste pose på din affaldsbeholder, så afleverer skraldemanden en ny pakke poser til dig. Den nye ordning gælder fra maj 2024.

Vi elsker hunde

– men ikke at jkke i deres lort

Ren Randers kører i samarbejde med dyrlæger, hundeforeninger og dyrehandlere en kam pagne, hvor vi hjælper hinanden med at få hundelortene smidt i skraldespandene i stedet for at ligge i naturen. Og selvom du måske ikke selv har hund, så kan du stille din skraldespand til restaffald til rådighed for hundelufferne, så de kan komme af med lor-teposen og ikke fristes til at smide den i naturen. Klistermærket signalerer samtykke til, at det er OK at smide lorten i din skraldespand. Hjælp en hundeluffer og hent dit klistermærke på genbrugspladserne eller ved en dyrlæge eller dyrehandel.

AffaldRanders

– din app til alt om affald

Ikke alene kan du se alt om dine egne tømmedage og genbrugspladsens åbningstider, men appen kan også bruges som et opslagsværk, hvis du står og er i tvivl om, hvor mælkekartonen skal hen. Når vi kommer hen til maj 2024, hvor der skal sorteres mere og anderledes end i dag, vil der sikkert også dukke en masse spørgsmål op i sorteringsøjeblikket. Så er det fint at have svaret lige i bukselommen. Du downloader den gratis i Play Store eller App Store.

Hent
den før din
nabo!

Mere
reparation,
**MINDRE
AFFALD**

Reparations- caféerne formerer sig

Nu bliver det meget nemmere at få repareret din toaster eller dine yndlingsbukser. Fingerfærdige frivillige kan også hjælpe dig med at komme videre, hvor dine egne evner kommer til kort. Du finder en oversigt over dem på www.affald.randers.dk/repair. Så nu har du ingen undskyldninger. Og en smart lap eller en stoppet sok er et stolt signal om, at du tænker bæredygtigt.

Når du rydder op i skuffer og skabe

Brugbare ting skal ikke bare smides ud – dem kan andre godt have glæde af. Har du en kaffemaskine, et vaffeljern eller noget helt tredje, som du ikke længere selv bruger, er det dumt bare at smide det ud, hvis en anden kan få glæde af det. Du kan både donere til velgørende organisationer eller aflevere det på én af kommunens fire genbrugspladser til direkte genbrug. Så gør du både noget for miljøet og glæder en anden.

**MEGA
BRUGBAR
IDÉ**

Vores tøj skal leve MEGET LÆNGERE

Klædeskabe, butikker og containere bugner af tøj. Men vores store forbrug af nyt og billigt tøj belaster vores klima og miljø, og har alvorlige konsekvenser for os selv og vores medmennesker.

Mere end 10 kg. Så meget nyt tøj køber vi i gennemsnit med hjem til skabe og skuffer hvert år.

”Selvom det kan være svært at gøre op med modetrends og følelsen af at have brug for noget nyt, er det afgørende, at vi ændrer måden, vi producerer og forbruger tøj på,” siger Tanja Gotthardsen, der rådgiver om sociale og miljømæssige indsatser i tekstilindustrien.

”Når vi i EU kigger på, hvad der udgør de største miljømæssige belastninger, ligger vores forbrug af tekstiler på fjerdepladsen. Hvad enten vi ser på de landbrugsarealer og den olieudvinding, der indgår i produktionen af tøjfibre, de store mængder kemikalier og vand, der indgår i forarbejdningen, eller på konsekvenserne for de millioner af underbetalte mennesker i tøjindustrien, er påvirkningen enorm.”

Hun forklarer, at man opdager mange tankevækkende ting, når man kigger nærmere på vores tekstilforbrug.

”For eksempel viser den seneste opgørelse fra Miljøstyrelsen, at vores

samlede forbrug af tekstiler i Danmark er steget med 35 procent i perioden fra 2016-2021. Det er også tankevækkende, at undersøgelser viser, at samtidig med at vi køber mere og mere tøj, er det ikke er en post, som fylder tilsvarende mere i vores husholdningsbudgetter.”

Køb mindre, men bedre

Noget af det, man som forbruger selv kan gøre, er at stille flere krav og være mere kræsen. Vi skal så at sige købe mindre, men bedre tøj, så tøjet holder og glæder i længere tid, råder Tanja Gotthardsen.

”Meget tøj er af dårlig kvalitet, og ofte passer det os ikke ordentligt. Engang var tøj noget kostbart, som man værdsatte, og jeg tror med fordel, at vi kan finde nogle af de gamle dyder frem fra dengang. F.eks. at vi reparerer tøj, når det går i stykker, og kun køber det, vi kan se os selv reparere på.”

”En tommelfingerregel jeg selv bruger, når jeg køber tøj, er at spørge mig selv: Vil jeg blive så glad for den her, at jeg vil

OM

TANJA GOTTHARSEN

- Selvstændig rådgiver, fore dragsholder og researcher i virksomheden Continual
- Rådgiver om sociale og miljømæssige indsatser i mode- og livsstilsindustrien
- Er bl.a. medlem af Forbrugerrådet Tænks advisory board og sidder i komiteen for det internationale levelønsprojekt Good Clothes Fair Pay

VERDENSMÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer.

Hvor mange gange bruger du et nyt stykke tøj?

Det billigste tøj bruger en gennemsnitsdansker cirka 7-8 gange. Hvis vi brugte vores tøj dobbelt så meget, før vi skiftede det ud, ville udledningen af drivhusgas fra tøjproduktion falde med 44 procent, hvis tøjindustrien samtidig halverede sin produktion.

KILDE: FORBRUGERRÅDET TÆNK

tage den med til en skrædder, hvis den går i stykker?"

Der er alt for meget tøj

Det kan også være fint at købe genbrug i stedet for nyt, men genbrug er kun en løsning, hvis det afløser et nyindkøb. Det er mængderne, der tæller.

"Vi cirkulerer p.t. så meget ringe tøj, at det hele ikke kan blive solgt i genbrugsbutikker, og kun i omegnen af 1 procent genanvendes til nye tekstiler. En stor del bliver derfor eksporteret til det globale syd, til lande som Kenya og Ghana", siger hun og forklarer, at der ender tøjet med at forurene det lokale miljø og ødelægge betingelserne for det lokale erhvervsliv.

"Man kan desværre heller ikke købe af-lad for et højt tøjforbrug ved at smide sit gamle tøj i tøjcontaineren eller ud som tekstilaffald. Og sorteringen til tekstilaffald skal desuden kun bruges, når det virkelig er tekstilaffald," råder hun. ■

Genbrugsjakkesæt, en lokal skrædder og 100 nej'er, der blev til et ja. Det er alt sammen vigtige elementer, når man fortæller historien om Gavn Studio – og de to randrusianske kvinder bag.

HERRELØSE HABITTER

FÅR NYT LIV I MØDET MED SIGNE OG ALEXANDRA

“J

eg vidste bare, at jeg ville starte en virksomhed med Signe, men hun blev ved med at sige nej,” fortæller Alexandra Gerstorf Sørensen. Sammen med Signe Valeur Kjær var hun startet på studiet Entrepreneurship og Innovation i Aarhus, og hver dag fulgtes de to randrusianere i bussen. Her

foreslog Alexandra den ene iværksætteridé efter den anden til studieveninden. Om alt fra cykellåse til tekstiler.

“Jeg synes nok, at hun havde lidt for mange gode idéer. Men til sidst sagde jeg ja – måske mest for at få hende til at stoppe med at spørge,” griner Signe og tilføjer:

“Det hjalp også, at Alexandra var helt med på, at bæredygtighed skulle være omdrejningspunktet for vores virksom-

hed. Jeg har tidligere læst til designteknolog med fokus på Fashion Design, og jeg havde egentlig overhovedet ikke lyst til at lave noget med mode igen, fordi branchen er så... ubæredygtig.”

Ikke salgbart herretøj

I starten af 2023 startede kvinderne virksomheden Gavn Studio, hvor de får syet aflagte jakkesæt fra genbrugsbutikkernes herreafdeling om til jakkesæt til kvinder.

“En grundtanke i virksomheden er, at vi gerne vil give tøj længere levetid. Vi har bl.a. etableret samarbejder med Finderriet, Blå Kors i Nordbyen og Røde Kors i Midtbyen, hvorfra vi får jakkesæt, som de ikke kan sælge,” siger Signe.

“Noget af det fede ved herrejakkessættene er, at de er i virkelig god kvalitet. Det er sjældent, at man f.eks. kan få en virkelig lækker uldkvalitet, uden at det koster mange tusinde kroner.”

Ud fra de jakkesæt, som ikke bliver solgt i genbrugsbutikkerne, udvælger Signe og Alexandra, hvilke jakkesæt som skal sys om og sælges i Gavn Studio.

PRISREGN OVER GAVN STUDIO

Gavn Studio upcycler 'preloved' herrejakkensæt, så de passer til kvinder. Virksomheden blev etableret i 2023 og har vundet flere priser. Bl.a. Hestens Hule, Innovationsprisen og Det regionale mesterskab i entreprenørskab.

Signe og Alexandra har også startet et samarbejde op med en lokal skrædder, som syr de udvalgte jakkesæt til. Især i livet og omkring skuldrene skal der tages noget stof af, så de passer til kvinder.

"Han er fantastisk dygtig og er helt med på vores idéer – og så får man altid de her mintgrønne bolcher, når man er på besøg," fortæller Alexandra.

Et godt match

Selvom det ikke er så længe siden, at Alexandra fik sit ja, har Gavn Studio været ude på en rejse, der kan gøre de fleste forpustede: De har vundet iværksætterpriser, etableret samarbejder, fået kunder, lanceret nyt website, samtidig med at de har håndteret deadlines og eksamensafleveringer på studiet. Og så er de gået fra tre til to virksomhedsejere:

"Vi startede med at være tre, men jo flere store beslutninger, der skulle træffes i virksomheden, jo mere gik det op for os allesammen, at vi ville noget forskelligt – og derfor endte vi med at dele os," fortæller Signe og Alexandra tilføjer:

"Signe og jeg er også vidt forskellige, men vi vil gerne det samme, og så supplerer vi hinanden godt. Jeg har ADHD, og kan boble helt over af gode idéer, og er god til at få ting til at ske. Signe er mere rolig og struktureret end mig."

"Jeg er nok mere hende, der siger nej og ro på," griner Signe.

I dag holder Gavn Studio til hjemme hos Alexandra, som bor centralt i Randers, hvilket passer fint til virksomhedens nuværende størrelse. Men når kvinderne inden længe er færdige med studiet, skal de finde ud af, hvad de næste skridt skal være.

"Der er mange muligheder for at skælere op og udvide – en mulighed kunne f.eks. være at udvide til aflagte skjorter. For os er det vigtige bare, at upcycling bliver ved med at være centralt," siger Alexandra. ■

Gavn Studio holder til hos Alexandra i Randers C, hvor de også har deres lager af upcyclede jakkesæt.

VERDENSMÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer.

Længe leve dit klædeskab

6

TIPS

TIL AT GIVE
DIT TØJ FLERE
GODE ÅR

I stedet for at købe nyt, bør vi kaste kærlighed ind i det, vi allerede har. Heldigvis er der mange tricks, du kan bruge i hverdagen, der kan give dig lyst til at beholde dit tøj i længere tid.

Inviter kun tøj ind i skabet, du bliver ægte glad for

Tag de analytiske briller på og giv dit tøjskab et gennemsyn: Hvad elsker du at gå med og hvorfor? Næste gang du mangler noget, så køb tøj, der matcher de egenskaber, du sætter pris på.

Brug snoren og få tøjet til at dufte

Lufttørret tøj dufter bare bedre – og så er det også bedre for CO₂-regnskabet at bruge tørresnoren end at starte tumbleren.

Lån, lej og byt

"Kan jeg få flere valgmuligheder i mit tøjskab uden at købe nyt?" Jep, det kan du. Arranger et byttemarked eller del tøj med en ven. Du kan også leje dit festlige skrud, i stedet for at shoppe et nyt, du kun bruger en enkelt gang.

Damp, stryg og rens

Af og til skal der bare lidt ekstra omsorg til for at frelse tekstilerne fra tøjkirkegården. En krøllet skjorte kan føles ny, hvis du damper eller stryger den. Tøj med genstridige pletter behøver heller ikke opgives, men kan ofte renses på et renseri.

Giv ødelagt tøj kærlighed med en reparation

Nål, tråd og lidt tekstil-snilde kan gøre underværker, hvis en bluse har fået et hul eller er gået op i syningen. Tag dit ødelagte tøj forbi en skrædder, smut forbi reparationscaféen Repair Café Randers eller opgradér dine egne evner med et kursus i et tekstilt håndværk. Hold også øje med No.17, som du kan læse mere om på side 20-21. Her står symaskinen også klar.

Pak dit tøj væk

Er du træt af at føle, at du går i det samme tøj? Måske kan en rotationsordning hjælpe. Pak tøj, du er blevet træt af eller ikke bruger på grund af årstiden, helt væk. Når du efter noget tid, pakker det ud igen, er det lidt som at få nyt tøj.

Hvordan tænker man design og skaber nyt i en verden, der ikke har brug for mere nyt? Den Skandinaviske Designhøjskole har et godt bud. Her puster eleverne nyt liv ind i alt fra jordslåede restaurantduge til skjorter, som ingen længere går med.

De små brugsspør giver

Den Skandinaviske Designhøjskole

Lidt uden for Randers by, omgivet af store træer, ligger Den Skandinaviske Designhøjskole. Skolen har forskellige design linjer – og én af dem er Mode & Tekstildesign.

En stor blækklat breder sig på en grå sweatshirt, men i stedet for at lade trøjen ende som tekstilaffald, syr højskoleeleven Mathilde Caroline Hornstrup små perler på plettens mønstre for at give den et nyt udtryk. Ved siden af hende arbejder en anden elev, Theodora Christiansen, fokuseret på at hækle en taske ud af tekstilrester. Sammen med resten af deres hold på Den Skandinaviske Designhøjskole sidder de rundt om arbejdsbordene i tekstilværkstedet, hvor dagens undervisning skal til at gå i gang.

Og det er ikke et tilfælde, at eleverne arbejder med aflagte tekstiler og stof-

rester, fortæller deres underviser Mads Dinesen.

”Tøj og tekstiler er en vigtig del af menneskers identitet og måde at kommunikere på, men samtidig er modebranchen en af de brancher, der udleder allermest CO₂. Derfor er det vigtigt for os at udanne eleverne til at tænke og skabe nyt, uden at der produceres nye tekstiler.”

En dug fra en god fest

En af måderne, eleverne skaber nyt ud af gammelt, er ved at øve sig i at skabe fortællinger med tekstilerne – f.eks. har eleverne haft en opgave, hvor de skulle lave et portræt af en af de andre fra

holdet af en aflagt herreskjorte. Men det kan også handle om aktivt at benytte de pletter tøjet har fået, og den historie, det bærer på.

”Vores tekstiler er vidne til mange ting, og en mulighed er også at gøre deres fortid til en del af udtrykket i stedet for bare at kassere dem. De små brugsspør kan give designet et ekstra lag... en historie,” siger Mads Dinesen og giver et eksempel:

”Det kan være, at man holder en virkelig god fest en aften, og der bliver spildt på en dug, man er glad for – og pletten kan bare ikke komme af igen. Men hvorfor ikke sy dugen, der har været med til

VERDENSMÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer.

designet et ekstra lag

Stoftryk kan bruges til at give tekstiler et længere og sjovere liv, fortæller Emilie Hørlyck. Bl.a. har hun selv trykt de små figurer på hendes bluse.

mange gode fester, om til en top, man kan have på til de næste gode fester?”

Logofejl og villatelte

De aflagte tekstiler, som eleverne arbejder med, får skolen fra forskellige samarbejdspartnere. F.eks. samarbejder de med De Forenede Dampvaskerier, lokale genbrugsbutikker og tekstilvirksomheder.

“Nogle gange får vi arbejdstøj fra virksomheder, der har skiftet logo, eller hvor der er en trykfejl. Det kan også være en jordslået restaurantdug, vi får ind,” siger Mads Dinesen.

“Vi havde på et tidspunkt et ret vildt zero-waste-projekt, hvor en gæstelærer havde fået fat på 20 kasserede villatelte, som eleverne skulle lave nyt tøj af. Det var ikke tøj, man lige ville tage på til hverdag, men grundtanken var, at få eleverne til at tænke over, hvordan man kan bruge forskellige materialer uden at lade noget gå til spilde.”

For højskoleeleverne Mathilde og Theodora har det været afgørende for valget af højskole, at der er fokus på upcycling, fortæller de.

“Vi er nok på mange måder en generation, der skal rydde lidt op efter de tidligere generationer – og der er det dejligt at få hjælp til, hvordan man kan nytænke mode- og design. Det var i hvert fald noget, der betød meget for mig, da jeg valgte højskole,” siger Mathilde. ■

Mathilde Caroline Hornstrup syr små perler på en plettet sweatshirt for at give den et nyt udtryk.

“Vi vil for alt i verden ikke være trendy”

I handskevirksomheden Rhanders gør de, hvad de kan for ikke at være med på moden. I stedet satser de på kvalitetshåndværk og langtidsholdbart design, der er ligeglads med hurtigt skiftende trends og modeluner.

”F or nylig kom en mand ind i butikken for at få sin handske repareret, som var gået op i syningen. Han havde haft handsken i 37 år,” fortæller Rina Hansen, som er ejer og CEO i Rhanders. I 2019 overtog hun nøglerne til den traditionsrige handskevirksomhed – og sammen med den et stykke dansk kulturhistorie, som har rødder tilbage i en tid, hvor man reparerede det, man havde.

”Det er ikke noget, jeg har fundet på, at man kan få repareret sine Rhanders-handsker i butikken...

sådan har det altid været. Ligesom hvis man mister en handske, kan man købe en mage til den enlige, der er tilbage.”

Filosofien om, at man skal passe på det, man har, er vigtig for Rina Hansen at bevare:

”Vi vil for alt i verden ikke være trendy, men vi vil gerne have, at vores produkter er så æstetisk lækre, at man har lyst til at beholde dem i mange, mange år. Man kan godt sige, at vi prøver på at lave en modbevægelse til fast fashion, hvor vi træder et skridt tilbage i historien og

tager nogle af de gode ting fra fortiden frem,” fortæller hun.

Anti-fast fashion

At historien er vigtig for den over 200 år gamle virksomhed, er svært at undgå at lægge mærke til, når man træder ind i butikken på Torvegade, som også rummer et lille museum, det såkaldte ‘Heritage Room’, hvor man kan se et udvalg af de handsker virksomheden har designet gennem tiden. I udstillingen er der bl.a. en damehandske fra 1850 og en herrehandske fra 1910, som stadig er i produktion.

”Vi bliver selvfølgelig også nødt til at forny os og lave nye kollektioner, f.eks. er det muligt med de nye handsker at bruge en smartphone. Men det, vi blev meget betagede af ved virksomheden, og som vi holder fast i, er det tidløse design og kvalitetshåndværket – at det så at sige er anti-fast fashion,” siger hun, og fortæller, at hun havde en lang forelskelse i virksomheden, inden hun sammen med sin mand fik lov til at overtage den.

”Der gik 11 år før den gamle ejer Arne Vejrum var klar til at overdrage virksom-

Handskemagernes skov

I stedet for at købe kvoter eller skovområder i udlandet, har handskevirksomheden købt en lokal skov nord for Randers med sø og træer, som de forsøger at pleje med fokus på biodiversitet.

DET GAMLE HÅNDVÆRK FÅR NYT LIV

Fra at være et nærmest uddødt erhverv i Danmark forsøger Rhanders igen at få handskeproduktionen til landet. Bl.a. er det lykkedes at få pensionerede handskemagere fra den gamle handskefabrik til at oplære nye elever, og i dag har virksomheden tre elever i mesterlære. I dag er virksomheden oppe på, at cirka en fjerdedel af deres produkter bliver til i Danmark – resten bliver produceret af handskemagere andre steder i Europa.

VERDENSMÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer.

Da virksomheden for nylig skulle flytte sit gamle skindlager, var der velbevarede skind helt tilbage fra før 2. verdenskrig. Skindene blev bl.a. til en ny kollektion af tasker.

Vidste du, at...
virksomhedens signaturblomst Kalmus vokser ved Gudenåen?

heden til os, og igennem en lang periode mødtes vi hver anden fredag efter fyraften med ham for at tale om virksomhedens værdier og DNA."

Mindst muligt affald

I samtalerne med den gamle ejer, kom de også ind på, hvordan man gennem tiden har forsøgt at bruge alle afskæringer og mindske spild i produktionen.

"I 80'erne grinede man nok lidt af, hvordan man i Randers handsker gik meget op i at affaldsminimere. Det handlede selvfølgelig i høj grad om økonomi, og om at man ikke bare kunne kassere et så værdifuldt materiale. Men jeg tror, at man i dag begynder at kunne se idéen i det igen... bare med nogle nye briller, der handler om klima og miljø," siger hun.

Derfor forsøger Rhanders også i dag at sørge for at alle afskæringer bliver brugt – og det, der ikke kan bruges til større produkter, bliver f.eks. til nøgleringe eller sutsko til børn. Ligesom da Rina og resten af teamet bag Rhanders gik i gang med at rydde op på virksomhedens gamle lager og fandt skind tilbage fra 1930'erne, var det naturligt, at de også skulle laves til nye produkter.

"I det hele taget tror jeg, at hvis man vil stå stærkt som virksomhed i dag, er det rigtig vigtigt at gøre, hvad man kan for at gøre verden til et bedre sted og minimere sit aftryk." ■

SKRALDESPILLET

Er du sejere til at sortere end dine søsken-
de eller forældre? Dyst mod dem i skralde-
spillet – og find ud af hvem der styrer
sorteringsshowet hjemme hos jer. I kan
jo aftale, at taberen går ud med skraldet...

HEY SEJE DIG!
DU SKAL BRUGE
EN TERNING, BRIK-
KER OG GERNE
NOGLE TIL AT
SPILLE MED.

START
HER!

Stoop! Din krøllede
chipspose skal kun
i plastafald, hvis det
er vist bag på posen.
Ellers er det i
"rest" med den.
TILBAGE TIL START
MED DIG

Ej! du er altså ret klog
på affald.

Highfive!
Du huskede at
smide din ispind af
træ i restafald. Nup
en is mere og ...
RYK ET
FELT FREM

Du har allerede
glemt, at de gamle
batterier skal puttes
i Miljøkassen
DU MÅ SIDDE
OVER I EN RUNDE

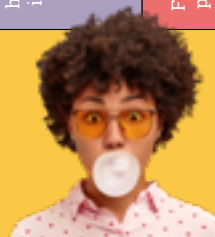
I fik skovlet sne
inden skraldeman-
den kom på besøg,
den vinter morgen
i januar.
RYK DIREKTE
I MÅL

DET KUN
RALPH
DA IKKE
VIDE!

Du har dyttet så
voldsomt af
din skraldemand,
at han tabte
dukserne!
RYK TRE FELTER
TILBAGE

Du er virkelig en
affaldsnørd, der ved
at bruge teposer
og kaffefiltre skal i
madaffald.
RYK FIRE
FELTER FREM

Du blæser en
boble og smider
tyggegummiet på
fortovet i stedet
for i restafald.
RYK TRE
FELTER TILBAGE

Du har luftet Fido
og husker at samle
hundehørmere op
i en pose og smide
den i restafald.
RYK ET
FELT FREM

Fra maj 2024 må alt
plastik komme i en
og samme beholder.
Kan du heller
ikke vente?
SLÅ ET EKSTRA
SLAG

VERDENSMÅL 12.5
Affaldsgenerering skal væsentligt reduceres gennem forebyggelse, reduktion, genvinding og genbrug.

Tip!

Brug evt. brikker fra Ludo-spillet eller nogle farvede småsten.

Nøjjj...

det kører for dig, du er halvvejs.

YES! Du ved, at hvis der er metal på bliste/pakningerne fra vitaminpillerne, ryger de i metal – og ellers i plast. RYK TO FELTER FREM		Din dovne hund! Du orker ikke at sortere plast fra, men smider bare det hele til restaffald. DU MÅ SIDDE OVER I EN RUNDE		Du smider din ødelagte spillekonsol i plastaffald. Det er altså småt elektronik, fjollehoved. RYK TO FELTER TILBAGE	
RYK FEM FELTER TILBAGE	Du maler graffiti på skolens toilet. Men endnu værre: Du sorterer ikke spraydåsen som farligt affald.	Snoft. Du vinker farvel til din gamle og alt for læppede bamse i tekstilaffald. RYK ET FELT FREM	AV, AV!	Selvfølgelig skruer du låget af syltetøjsglasset. Du ved jo godt, at metal og glas er to forskellige typer affald. RYK TO FELTER FREM	
PEW HA!	Lillessters fyldte bleer ligner godt nok farligt affald, men de skal altså i restaffald RYK ET FELT TILBAGE	Du behøver ikke at grave benene fra aftensmadden ned i haven. Smid dem i Madaffald! DU MÅ SIDDE OVER I EN RUNDE	Du smider ikke salatstumpen i madaffald, men får den til at spise igen i en skål. Mere mad og mindre spild, hurra!! ALLE RYKKER FREM TIL ET TOMT FELT	Du ved, at dit grydelåg er af hærdet glas. Derfor cykler du på genbrugspladsen for at aflevere det til deponi. RYK TRE FELTER FREM	
JEG ER OGSÅ ET FELT!	Helt ærligt. Den der pizzabakke skal altså i restaffald, ikke i pap og papir! RYK TO FELTER TILBAGE	For pokker! Husk lige at smide plastikpotterne i plast, inden de flyver over til naboen. RYK ET FELT TILBAGE	Dit brugte snotpapir skal rigtigt nok i restaffald og ikke pap og papir! RYK TO FELTER FREM	RYK TO FELTER FREM	

KLAR TIL MAJ hjemme hos dig?

Når det bliver maj lige om lidt, sker der noget ved dine beholdere. De to bliver nemlig til tre – eller hvis du bruger nedgravede, er der kommet endnu én. Men hvad er det, der skal ske? Og hvad skal du være klar til?

3

TIPS TIL DIN KØKKEN-MAKEOVER

Med den nye sortering, får du brug for fem 'rum'. Det kan lyde lidt voldsomt, hvis det kniber med pladsen i køkkenet, men vi har et par gode råd, du kan tage med i planlægningen, inden det går løs til maj:

1

Du får ikke mere affald – så måske kan dine spande være mindre

Selvom der skal være flere huller, kan de enkelte spande og poser måske være lidt mindre. Når blød plast og mad- og drikkekartoner f.eks. ikke længere ryger i restaffald, kan du måske nøjes med en halv så stor spand eller pose? Metal og glas skal ikke længere blandes med plast, og så fylder det heller ikke så meget længere.

2

Det skal ikke alt sammen være i køkkenskab

Papir og pap er der mange, som har liggende et andet sted. Det er tørt og nemt at have i en kasse eller pose i garderobeskabet. Evt. sammen med en klar sæk eller pose til tekstilaffald, der kan ligge og vente pænt på, at den er fyldt, og du bestiller afhentning af storskrald eller tager den med på genbrugspladsen.

3

Hvad fylder tre dages affald?

De fleste vil gerne ud med madaffaldet hver anden eller tredje dag, så det ikke kommer til at lugte af sur kompost i køkkenet. Når du alligevel tager turen ud med madaffaldet, kan du måske tage lidt mere med? Prøv at se, om du kan nøjes med lidt mindre plads til metal og glas i skabet, hvis du også tager det med ud lidt oftere.

Hey!

Har du lavet en god sorteringsløsning hjemme hos dig? Del den med os på affald@randers.dk

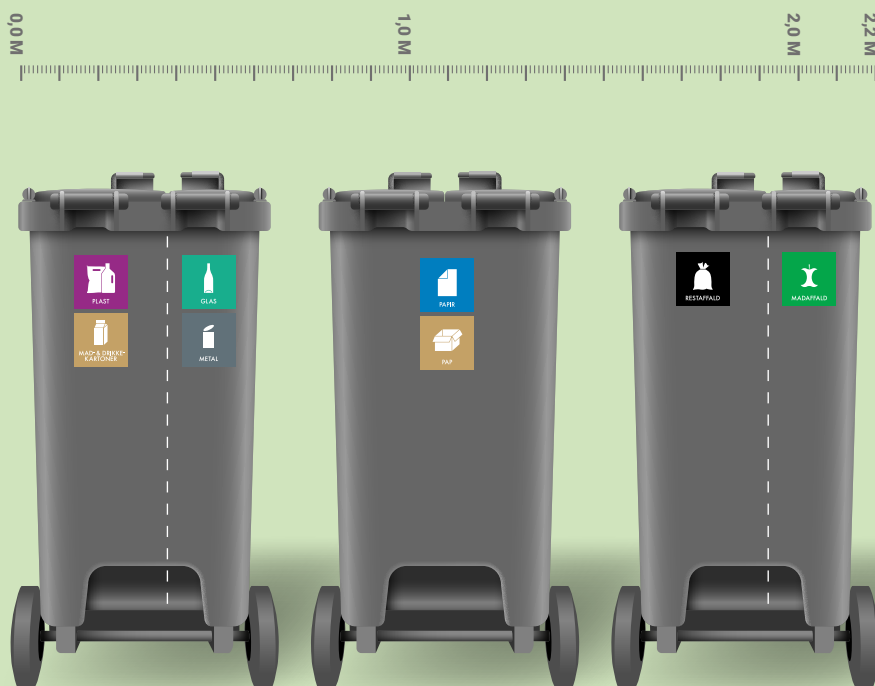

VERDENSMÅL 12.5
Affaldsgenerering skal væsentligt reduceres gennem forebyggelse, reduktion, genvinding og genbrug.

Beholderskjul? Husk de 220 cm

Bor du i en villa eller et andet sted med dine egne beholdere, så får du i løbet af april eller starten af maj leveret en ekstra beholder. Adgangsforhold og krav til placeringen er de samme som altid, men tre beholdere fylder selvfølgelig mere end to. For at være sikker på, at der er plads til at komme ind og ud med beholderne for både dig og din skraldemand, skal dit beholderskjul være 220 cm i bredden.

Tre i alt – nye efter behov

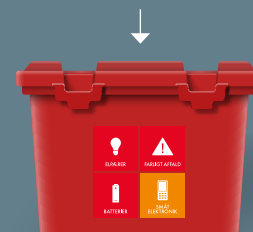
Vi har valgt en løsning, hvor vi kun skifter de beholdere, der er behov for. Selvom de nye beholdere er produceret med den plastik, du selv har sorteret og afleveret til genanvendelse, er det stadig bedre og billigere at bruge de gamle beholdere, til de er slidt op. Hvis de beholdere du har i dag, er i fin stand, vil du derfor kun få en enkelt ny. Alle beholdere skal selvfølgelig have nye klistermærker på, men hvordan og hvornår det kommer til at foregå, skal du nok høre mere om, når det nærmer sig.

Mere skrald

På vores hjemmeside www.affald.randers.dk og i app'en AffaldRanders kan du som altid tjekke tømmetider, bestille afhentning af storskrald, slå op i sorteringsguiden osv.

Psst...

På side 40-41 kan du se, hvilke beholdere og løsninger du kan få fra maj – og hvad de koster.

Du skal have en miljøkasse – bestil din online

Udover at den er rigtig smart at have, så bliver miljøkassen til farligt affald, småt elektronik og batterier også obligatorisk. Når kassen er fuld, kan du aflevere den på genbrugspladsen eller stille den ud til skraldemændene, som bytter til en ny. Har du nedgravede containere eller anden fælles affaldsløsning, kan du selv vælge, om du vil have din egen miljøkasse eller dele en større miljøkasse med dine naboer.

VERDENSMÅL 17

Styrk det globale partnerskab for bæredygtig udvikling og øg midlerne til at nå målene.

Har du en idé til et fedt projekt, eller har du bare lyst til at blive inspireret til at gøre verden til et lidt bedre sted? No.17 er Randers' nye bæredygtighedshus, som alle kan bruge – så længe det handler om bæredygtighed.

NO.17

ER OGSÅ DIT STED

Tankevækkende kunstprojekter der inddrager de besøgende, en bytteboks hvor du kan stille en brødrister og komme hjem med en skjorte – og symaskiner som du kan bruge til at reparere hullet i skjorten.

Det er bare noget af det, som sker i det nye bæredygtighedshus No.17. Men egentlig er det kun rammerne i huset, som er faste. Alt det som sker inde i huset afhænger af dem, der bruger det.

”Vi har et ønske om, at huset bliver fyldt med de aktiviteter, som folk synes er vigtige, og derfor kommer det også til at være et sted, der er i konstant udvikling,” siger Maria Louise Hulvej, som er projektleder i No.17.

”Alle der har noget på hjerte om bæredygtighed kan bruge huset. Kommunen stiller lokalerne til rådighed, men det er ikke kommunens hus. Det er borgere, ngo'er, skoler, virksomheder osv. der skal være med til at skabe det, som er i huset – det er også derfor, vi har opkaldt det efter verdensmål 17.”

Åbent værksted og mødelokaler

For eksempel kan du låne huset, hvis du vil holde en 'talk' om klimaforandringer – eller hvis din virksomhed har et møde om social og miljømæssig ansvarlighed eller CO₂-beregninger, og I vil væk fra jeres vante rammer. Du kan også svinge forbi for at bruge husets åbne værksted,

Der var masser af liv og nysgerrige mennesker, da No.17 slog dørene op for første gang i oktober 2023. Huset er i øvrigt opkaldt efter FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling.

hvor der står værktøj til at reparere ting, som er gået i stykker.

"No.17 er et hus for bæredygtig handling, hvor vi sammen kan mødes for at løse de komplekse problemer, vi står overfor. Det vi skaber her, skal vi kunne tage med hjem i vores virksomhed eller i vores private hjem, f.eks. ved at få os til at tænke over vores energiforbrug eller indkøbsvaner."

I dagtimerne vil der være medarbejdere fra forskellige kommunale forvaltninger i huset. Det kan være medarbejdere, der arbejder med sundhedsfremme eller klimasikring, dvs. medarbejdere der er bredt repræsenteret i forhold til verdensmålene.

"De arbejder på skift med bæredygtige projekter og indsatser i huset og man er meget velkommen til at tage fat i dem, hvis man har noget, man vil have deres perspektiv på."

Et hus for alle

I huset er der også mulighed for, at du kan mødes med studiegruppen, vennerne eller kollegerne til en snak om bæredygtighed – ligesom du selv kan sætte dig med en kop te og fordybe dig.

"Vi har også Facebooksiden 'No.17. Randers', hvor man kan skrive, hvis man har lyst til at lave noget sammen med andre, f.eks.: 'Jeg sætter mig i hyggebogen og strikker. Er der nogle, der vil med?'"

Maria Louise Hulvej forklarer, at bæredygtighed skal forstås i bred forstand. Det kan både handle om klima og biodiversitet, men også om sundhed og trivsel.

"Mange vil gerne tage del i flere fællesskaber, og det kan være svært at række ud, og her håber vi, at No.17 også kan bidrage." ■

Har du en bæredygtig idé?

Slå et sving forbi Slotsgade 4, hvis du har en god idé til noget, der kunne foregå i No.17. Du kan også læse mere og booke lokaler på hjemmesiden 'www.no17.randers.dk'.

VERDENSMÅL 13

Vi skal handle hurtigt for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser.

Vidste du, at Randers Kommune har sit helt eget bæredygtighedsudvalg? Læs med her og bliv klogere på, hvorfor vi har udvalget – og hvad det laver.

Bæredygtighedsudvalget sætter rammerne for den bæredygtige omstilling

UDVALGSMEDLEMMER

Formand Daniel Madié
(Det Konservative Folkeparti)

Næstformand Karen Lagoni
(Socialdemokratiet)

Anker Boje
(Socialdemokratiet)

Anders Henrik Jensen
(Venstre)

Frida Valbjørn Christensen
(Enhedslisten)

Jens Kruhøffer
Rina Hansen
Tina Mariager Jensen
Torben Wenneberg

Efter byrådsvalget i 2022 tog Randers Kommune endnu et skridt mod en mere bæredygtig fremtid med etableringen af §17 stk. 4 udvalget for bæredygtig udvikling i Flodbyen og i Randers Kommune. Udvalget består af byrådsmedlemmer og eksterne ressourcepersoner, der er udnævnt af byrådet. Udvalget har til opgave at følge og afgive udtalelser til byrådet om implementeringen af klimaplanen og indtænkning af bæredygtighed i Flodbyen Randers.

Klimaplan 2050

Bæredygtighedsudvalget blev dannet med det klare formål at sikre implementeringen af Randers Kommunes 'Klimaplan 2050'.

"Udvalget spiller en afgørende rolle i at skabe mere fokus på den bæredygtige udvikling i Randers Kommune. Hvis vi skal lykkes med målene i klimaplanen, så skal både kommune, virksomheder, institutioner, foreninger og borgere være

med," siger formanden for udvalget, Daniel Madié fra Det Konservative Folkeparti.

Bæredygtighed på dagsordenen

Udvalget har siden etableringen behandlet sager vedrørende blandt andet skovrejsning, lokalplaner for Flodbyen og kommunens indkøbsstrategi. Derudover afgiver udvalget løbende bemærkninger til forvaltningen om arbejdet med bæredygtighed.

Bæredygtighedsudvalget sætter bæredygtighed på dagsordenen i hele Randers Kommune ved aktivt at igangsætte analyser og initiativer. Det har udvalget blandt andet gjort ved Konferencen for Bæredygtighed, hvor 160 samarbejdspartnere og interesserede fra kommunen deltog.

"Vi er forpligtede til at skabe en bæredygtig fremtid, og Bæredygtighedsudvalget er nøglen til at kvalificere og omsætte vores ambitioner til handling," siger Daniel Madié. ■

VERDENSMÅL 12

Vi skal sikre bæredygtigt forbrug og produktionsformer.

Drømmen er at genanvende havets

spørgelsesnet

Anders Munk startede for få år siden virksomheden Redivivus Polymers med et mål om at genanvende gamle fiskenet af nylon.

Anders Munk startede for få år siden virksomheden Redivivus Polymers med et mål om at genanvende gamle fiskenet af nylon. Selvom han ikke er i mål endnu, lever iværksætterdrømmen stadig i bedste velgående.

Når fiskerne er på havet, får de af og til såkaldt bifangst med i form af gamle fiskenet, der har revet sig løs og flyder hvileløst rundt i det blå dyb. Såkaldte

spørgelsesnet. Nogle af nettene er af højkvalitets nylon – og lige præcis de net drømmer Anders Munk om at kunne genanvende.

”At producere nylon kræver meget mere energi end andre plasttyper. Så hvis vi kan genanvende nylon fra gamle fiskenet på en måde, hvor vi udleder et minimum af CO₂ og ikke benytter skrappe kemikalier, vil det være fantastisk,” fortæller han.

Stærk som nylon

Ifølge Anders Munk er der to grunde til, at han har startet virksomheden.

”Den ene handler om, at ’privat-Anders’ har to døtre og måske engang får børnebørn, som også skal bo i en verden, der er værd at leve i. Den anden handler om, at der kan være en fornuftig forretning i det. For hvis vi knækker ko-

den, er der nærmest uanede mængder råmateriale.”

Han forklarer, at nylon-fiskenet er et svært materiale at genanvende, da det kræver mange kræfter at rive fra hinanden.

”Det er afsindigt stærkt, og selvom vi udvikler videre på processerne, kan vores maskineri ikke klare opgaven endnu.”

Heldigvis har maskineriet kræfter nok til at recycle andre typer nylon.

”Vi har netop færdiggjort en stor opgave med recycling af 150 ton glasfiberarmeret nylon fra en virksomhed, der producerer dele til fremstilling af lastbiler. De havde over en årrække fået oparbejdet en stor mængde produktionsaffald, hvor man længe forgæves havde søgt en efter en samarbejdspartner, der kunne recycle det.” ■

Vidste du, at ...

Der er mange virksomheder i Randers Kommune, der har fokus på genanvendelse af plast? Redivivus Polymers er en af dem.

Tag ungerne med på stenrevs-ekspedition

På østsiden af Udbyhøj havn kan du se et af de nye stenrev. Stenrevet ligger på 1 meters dybde tæt på land, så du kan sagtens tage børnene med ud for at kigge. Lån evt. en vandkikkert i havnens grejbiks.

1

JORDENS FOR- SVUNDNE UNDER- VANDSSKOVE

Hvis du har sejlet i Randers Fjord, har du måske lagt mærke til, at der næsten ikke er nogen planter på bunden. Sådan har det ikke altid været.

”Der er lavet optegnelserne fra 1950’erne, hvor man kan se, at der har været planter ud over hele fjorden. Årsagen til, at de er forsvundet skyldes, at der er alt for mange næringsstoffer,” fortæller Anne

Margrethe Wegeberg, biolog i Randers Kommune.

Men det er vigtigt, at planterne kommer tilbage: Udover at rense vandet og bekæmpe iltsvind, er de et afgørende led i fødekæden for smådyr, fisk og fugle. Og så er en bundplante som ålegræs fantastisk til at binde CO₂. Faktisk er undervandsskove mange gange bedre til at binde CO₂ fra luften end skove på land.

For at hjælpe planterne, er der blevet bygget fire nye stenrev, og i læ af dem har frivillige hjulpet et hold dykkere med at plante ålegræs. Håbet er, at f.eks. blæretang vil hæfte sig fast på stenrevene, og ålegræsset vil få godt fat i den bløde bund, så fjorden kan få sine undervandsskove tilbage.

Hvad?!

Vidste du, at skove af ålegræs er bedre til at lagre CO₂ end skove på land?

ER DER LIV I FJORD, Å OG SØ?

Det bobler med projekter, der skal gavne fisk, frøer og planter i vandmiljøet omkring Randers – og det er der hårdt brug for. Her kan du læse om tre af dem.

VERDENSMÅL 14.2

Hav- og kystnære økosystemer skal beskyttes og forvaltes bæredygtigt.

3

KAMPEN FOR STRANDTUUSEN

Hvis du på en gåtur ser en tudse med en gul stribе på ryggen, kan du godt kalde dig selv for en heldig kartoffel. Højt sandsynlig vil det nemlig være den sjældne strandtudse – og som det er nu, ved man faktisk ikke om tudsen stadig findes i Randers. "For mere end ti år siden fandt vi den i et enkelt vandhul omkring Gas-

sum, og siden da har vi forsøgt at hjælpe den lille bestand," fortæller Lars Sandberg, biolog i Randers Kommune.

Bl.a. er der gravet ti nye vandhuller ved Sødring, som skulle være ekstra strandtudsevenlige, og man har klækket æg og fedet haletudser op i Randers Regnskov.

På trods af de gode tiltag, er tudsen dog

ikke blevet set i et godt stykke tid.

"Fordi strandtudsen er så sjælden, er den i højrisiko for at forsvinde. F.eks. hvis dens vandhul tørrer ud, eller en sulten and kommer forbi. Men det er svært at overvåge alle vandhuller, så hvis vi er heldige, findes den måske stadig i Randers."

Efter lysning!

Ser du en strandtudse, så kontakt Randers Kommune. Tudsen er let at kende på sin gule stribе og særlige sang. Prøv at søge på 'strandtudsens sang' på nettet og lyt.

Win-win

Hvis fisk og insekter får det bedre, kan det også booste bestanden af oddere og flagermus.

2

NU SLYNGER ÅEN SIG IGEN

En smuk og levende ådal, der giver gode ynglemuligheder for ørreder. Det var målet, da Øster Tørslev å for nylig fik en tiltrængt makeover. Hvor åen før mange steder var snorlige med få planter, en svag bestand af ørreder – og i det hele taget var i det, man kalder for en

'dårlig økologisk tilstand' – ser det nu anderledes ud.

"En del af åen er blevet genslynget, så den igen bugter sig igennem landskabet, ligesom man kan se, at den gjorde på kort fra 1800-tallet. Der er også lagt gydegrus og store skjulesteder ud, og der er plantet træer

langs bredden," fortæller Esben Kjær, miljøtekniker i Randers Kommune.

"Vi kan allerede se flere gode vandløbsplanter, og det er et godt tegn. Så håber vi, at ørreder og insekter følger med i løbet af de næste år."

DER SKAL VÆRE PLADS TIL LEG OG TRIVSEL, NÅR BYEN KLIMASIKRES

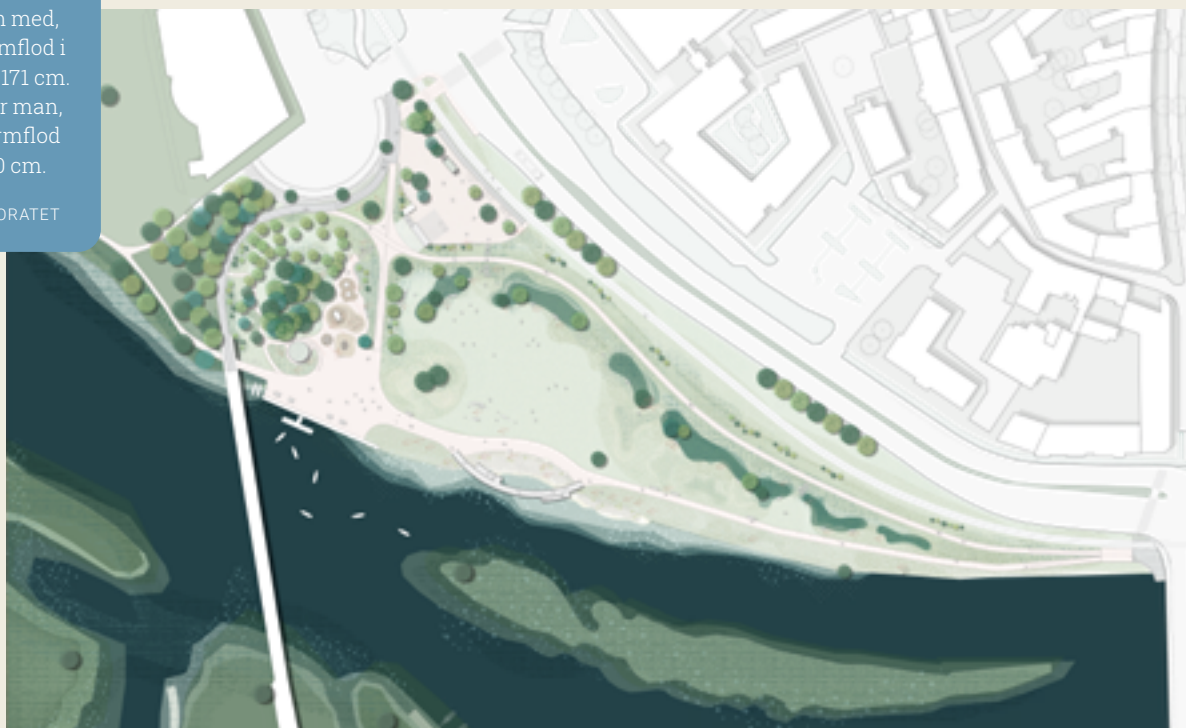
Hvor høj risikerer vandstanden at blive?

En 100-års hændelse er en ekstrem situation, som statistisk kun sker cirka én gang på 100 år. I dag regner man med, at en 100 års stormflod i Randers er på ca. 171 cm. I år 2115 forventer man, at en 100 års stormflod vil være ca. 240 cm.

KILDE: KYSTDIREKTORATET

Justesens plæne skal blive ved med at være et særligt mødested for mennesker i byen, når klimabåndet er færdigt.

Klimabåndet skal sikre, at Randers står stærkere, når stormflod og forhøjede vandstande presser på. Når klimabåndet (markeret med grøn på tegningen) står færdigt, vil det løbe fra Justesens plæne og Storkeengen i vest til Klimabroen i øst.

VERDENSMÅL 13

Vi skal handle hurtigt for at bekæmpe klimaforandringer og deres konsekvenser.

Med klimabåndet bliver midtbyen bedre sikret mod høje vandstande – men byen får også mere end det. Legeplads, madpakkehus og sti langs vandet er bare noget af det, som kommer til at ske.

Højere vandstande og øget risiko for stormflod er en del af det scenarie, vi kigger ind i i fremtiden – og som også kommer til at påvirke Randers. Et nyt klimabånd, som kommer til at strække sig fra Justesens plæne i vest til Klimabroen i øst, skal sørge for, at byen kommer til at stå stærkere, når vandet presset på.

Ifølge eksperterne kan vi forvente at se mere ekstremt vejr i fremtiden – der vil være mere nedbør, og vi vil oftere blive ramt af stormflod. Midtbyen ligger lavt, og derfor er det nødvendigt, at vi forbereder os,” siger Mia Rix, der er klimakoordinator og projektleder for klimabåndet.

En gave til mennesker

Justesens plæne er 1. etape i klimabåndet, og udover at skulle fungere som et dige, der kan beskytte mod de høje vandstande, bliver området til et sted, man kan benytte året rundt. Bl.a. kommer der en sti på diget, og der bliver skabt et område til leg og bevægelse.

”Den investering vi laver ved Justesens plæne, skal gerne være med til at give glæde hver dag. Hvis vi kun havde lavet dige eller højvandsmur, kunne det

ende med at skæmme og blive en barriere mellem byen og vandet. Men med det her projekt er tanken, at der i stedet bliver skabt en større sammenhæng mellem byen, Gudenåen og Randers fjord,” forklarer hun.

Mudder på gummistøvlerne

For eksempel bygges der en lille buet bro, så man kan komme helt tæt på Gudenåen og se tidevandet.

”Området ved broen kommer til at være et sted, hvor man kan få et beskyttet møde med åen. Man vil tydeligt kunne se, hvordan vandstanden skifter med tidevandet, og nogle gange vil man kunne komme så tæt på vandet, at man får mudder på gummistøvlerne.”

Der bliver også etableret et nyt overdækket madpakkehus, ligesom der kommer en toiletbygning med handi-captoilet.

”F.eks. kan man benytte madpakkehuset som udgangspunkt for en børnefødselsdag, eller man kan bruge det som et mødested, hvis en gruppe skal på vandretur ud til engene. Justesens plæne er et særligt mødested i byen, og det skal det blive ved med at være.” ■

VIDSTE DU, AT ...

højvandsbeskyttelsen i Randers midtby er et ret særligt projekt? Kystsikringen, kaldet Klimabåndet, er tænkt ind i den samlede udviklingsplan for hele midtbyen, der også omfatter Flodbyen og Klimabroen. Tilsammen skal de tre elementer løse flere udfordringer, som Randers midtby står over for i fremtiden: Stigende vandstand og ændrede nedbørsmønstre med flere og større skybrud, befolkningsudvikling og behov for en anden type boliger, og trafikbelastningen på Randers Bro.

Ved at lave det hele som en del af samme plan, kan man sikre en sammenhængende løsning, hvor klimatilpasning, byudvikling og infrastruktur går hånd i hånd. Du kan læse mere om de forskellige projekter på www.flodbyen.dk og www.klimabroen.dk.

Mariehønsene flyver igen

Små 'vilde' projekter dukker op i boligorganisationerne, som administreres af RandersBolig. Blandt andet ved lejlighederne i Vangdalen, hvor biller og andre insekter er begyndt at krible frem igen.

”Jeg plejer næsten ikke at se nogle insekter her i området, men i år har jeg faktisk set en del,” siger Margrethe Stenbæk. Hun sidder bag lejlighedsbygningerne i Vangdalen, hvor hun har boet det meste af sit liv, og i 'nogle-og-tyve-år' har været formand for afdelingen.

De sidste par år har hun i samarbejde med personalet gennemført forskellige tiltag, som skal forbedre forholdene for insekter og andre dyr: Der er strøet engblandinger ud med vilde blomster, og flere af de steder hvor græsset før var trimmet, har det fået lov at vokse højt og vildt. Området har også fået flere bærbuske og frugttræer.

”Der er også kommet et uglebo,” fortæller hun og fortsætter:

”Vi er blevet ret hooked på det. Børnene er vilde med frugttræerne, og at der er lidt flere grene, som får lov til at ligge i stedet for at blive kørt væk. Folk spørger også, om de må plukke de vilde blomster. Personligt er jeg meget glad for at have set mariehøns for første gang i mange år.”

Alle kan gøre lidt

Også i flere af de andre boligorganisationer, som administreres af RandersBolig, er der de seneste år kommet flere små tiltag, der skal øge biodiversiteten.

”Flere af vores afdelinger har områder, hvor de har sået vilde blomster og ladet græsset gro. Der er også nogle, som lader nedfaldne grene ligge, siger Berit

Margrethe og Henrik nyder at gå rundt blandt alle de grønne tiltag.

i Vangdalen

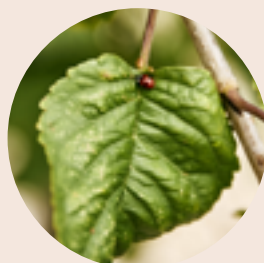

VERDENSMÅL 15.5

Tab af biodiversitet skal bekæmpes og udryddelse af truede arter skal forhindres.

Frodige oaser, der giver liv til dyrene og gør området mere levende og spændende for beboerne.

3

TIPS

TIL BIODIVERSITET PÅ FÆLLESAREALERNE

1

Research

Undersøg og overvej, hvordan I kan indføre biodiversitet hos jer. Søg evt. inspiration hos andre bolig- og ejerforeninger.

2

Få naboer og personale med på idéen

Tal om det på jeres møder og læn jer op af driftspersonalet ift. hvordan det kan udføres i praksis.

3

Klø på

Noget af det vigtigste for at få forandringer til at ske er, at der er mennesker, som brænder for det og tager opgaven på sig.

Rudbeck, der er udviklingskonsulent i RandersBolig.

Hun forklarer, at tiltagene er et ønske, som kommer fra beboerne selv.

”De seneste år er det blevet mere synligt for beboere og afdelingsbestyrelser, at alle kan gøre lidt i de nærområder, man bor i – også når man bor i en almen bolig. Samtidig har RandersBolig og boligorganisationerne godkendt en bæredygtighedsprofil, hvor klima, miljø og biodiversitet naturligvis også er i fokus.”

Et stort insekthotel

Henrik Andersen, som er lokalinspektør i Randers Boligforening af 1940, der er en af de boligorganisationer, som administreres af RandersBolig, peger på, at hvis man vil have mere biodiversitet i sin boligforening, er det en god idé at tænke over, hvor og hvordan man gør det.

”Jeg tror, det er vigtigt, at flertallet kan se sig selv i det, så tiltagene bliver ved med at have opbakning. Der skal f.eks. stadig være plads til fodboldbanen, da det er her børnene fra opgangene mødes,” siger han.

”Vi har bl.a. lavet nogle afgrænsede bæltter med vilde blomster og højt græs helt tæt på indgangene til lejlighederne. Tanken er, at vi lader ’det vilde’ komme tæt på, men på en stille og rolig måde, så beboerne vænner sig til, at alt ikke er friseret længere.”

I Vangdalen summer Margrethe Stenbæk over, hvad de næste tiltag skal være:

”Jeg kunne virkelig godt tænke mig et stort insekthotel, men det skal nok ligge lidt væk fra vores udekøkken, så folk ikke bliver alt for forstyrret midt i middagen.” ■

Få styr på havens affald

Har du nogensinde tænkt over, at for havens smådyr er afklippede grene og visne blade ikke affald, men bolig, køkken og børnehave? Læs her, hvad du kan gøre med haveaffaldet.

OBS!

Du kan både bruge rådene på denne side i din private have, og hvis du deler fælles grønne områder med andre.

Derfor skal du lade haveaffaldet blive i haven

Vi har en lang tradition for at fjerne alt vores haveaffald, og hvert år bliver der kørt flere hundrede ton væk fra haver og andre grønne områder. Problemet er, at visne blade, dødt træ og blomsterstængler er vigtige for pindsvin, orme, biller og havens andre smådyr – og så er haveaffaldet i øvrigt også bedre til at lagre CO₂, når det får lov til at blive i haven, fortæller Lilli Gruwier, der er biolog i virksomheden Vildskab og forfatter til bogen 'Vildskab i haven'.

"Hvis vi allesammen lader lidt mere ligge, kan det gøre en stor forskel. Vi glemmer nogle gange, at for naturen er det, vi kalder 'haveaffald' ikke affald, men en ressource. Det er hus, børnehave og køkken for havens smådyr, for her kan de spise, bo, lægge æg og få unger," siger hun. ■

Plant hjemme hørende arter

Feks. hassel, tjørn, brombær, æblerose, tusindfryd og forglem-migej. Havens dyr vil elske dig for det.

Den nemme løsning

Det nemmeste er egentlig at lade de afklippede grene og visne blade ligge. Og selvom det er et råd, som kan kollidere med norges haveæstetik, og måden vi bruger vores haver på, så behøver man ikke rive bladene sirligt sammen i en fin bunke for at gøre havens smådyr glade. Inden du lader det hele være, skal du dog nok lige tale med dem, du deler have eller grønne områder med.

**MIG
VIL DU DA
GODT HA'
BESØG
AF IK'?**

VERDENSMÅL 15.5

Tab af biodiversitet skal bekæmpes og udryddelse af truede arter skal forhindres.

Tip!

Hvis dit kvashegn skal 'vokse' hurtigt, kan du spørge, om du må få naboernes afklippede grene.

TJEK LOKALPLANEN, HVIS DU VIL BRUGE ET KVASHEGN SOM HÆK.

540 kilo

Så meget haveaffald blev der ca. kørt på genbrugspladsen pr. have i Danmark i 2020.

3

TING DU SKAL VÆRE OBS PÅ

1

Læg ikke invasive arter i dit kvashegn – f.eks. er hybenrose (rynket rose) et no go.

2

Hold kød, fisk og andre animalske madvarer væk fra din kompostbunke, da det kan tiltrække rotter.

3

Lad haveaffaldet blive i din have – det skal ikke ud i naturen.

'Plant' et kvashegn

Kvashegn kan udformes på mange måder, f.eks. som en hæk eller en dekorativ cirkel om et stort smukt træ. Det kan også bruges til at inddele haven i mindre rum – eller placeres diskret i et hjørne. Et kvashegn bygges ved at banke to parallelle rækker stolper i jorden, og hver gang du har afklippede grene, lægger du dem mellem stolperne, hvorfra de langsomt nedbrydes. I stedet for træstolper kan du også sætte et metalhegn op til at holde på kvaset – det er samme princip.

Tip!

Lad en klatreplante som kaprifolie, ved bend eller humle klatre op ad den døde stamme.

Naturens fuglekasser

Hvis du har et træ, som alligevel skal fældes, kan du overveje at få en professionel topkap per ud, som kan skære kronen af. Stående døde stammer fungerer som naturlige fuglekasser og insekthoteller. Efterhånden som træet nedbrydes af insekter, bliver det hult, hvilket betyder at f.eks. mejser kan flytte ind. Du kan overveje at fremskynde nedbrydelsesprocessen ved at bore huller i stammen med et langt bor eller skrabe dele af barken af.

Gør plads til urter i en stub

Du behøver ikke finde stubfræseren frem til din træstub. Udhul den let, og den bliver til et perfekt fuglebad. Du kan også bruge den som krukke til krydderurterne.

Lad en stamme ligge

Hvis du har børn eller børnebørn, vil de sikkert elske at gå balancegang på de store stammer. De lidt mindre af slagsen kan markfirben og andet kravl muntre sig med alene.

HVEM ER DU, NÅR DU GÅR I HAVEN?

Sociolog Bella Marckmann har sammen med Dansk Haveselskab undersøgt vores havenormer og placeret os i fire arketyper. Og så har hun skrevet bogen 'Haven – Paradis eller slagmark'. Den har vi ladet os inspirere af. Kan du mon se dig selv i én arketyperne?

1

NUSSEREN

OVERVÆGT AF KVINDER

- Fritid det er da lig havetid!
- Ja, jeg er ejer alle havebøger og blade.
- Æstetisk anlagt have og blomsterfarver er afstemt efter hinanden – YES!
- Duftende roser og snoede stier igennem haven.
- Lugning og gravearbejde – findes der noget bedre?
- Vedligeholdelsesfri have? NEJ TAK!
- Kultivator? Nej, stik mig en hakke eller et roejern.
- Min have er det kunstneriske udtryk for min kreativitet.
- En nusser i et plantecenter er som et barn i en slikbutik.
- Min køkkenhave? Ja, den er smagfuldt sammensat med både spiselige og blomstrende planter i matchende farver.
- En bladstøvsuger? Nej, det har jeg da ikke. Man kan da bare rive dem sammen.

2

SLAPPEREN

OVERVÆGT AF MÆND

- Hellere en kold øl på terrassen end en svedig time bag græsslåmaskinen.
- Havearbejde? Næh, det er sgu en tilskuersport for mig.
- Haven – den slapper man da af!
- Haven – den ku' også hedde den grønne grillstue, ikk'?
- Jeg har udlagt det hele til græs og købt en robotplæneklipper. Så er den ged barberet!
- Besøge et plantecenter?? Nej, jeg vil heller købe noget til min grill.
- Friske grøntsager? Dem finder man i supermarkedet – ikke i haven.
- Træer er lig bladfald til efteråret – DET gider vi ikke!
- Da vi købte huset, var det fyldt med bede og træer. Det er heldigvis væk nu! Ja, to blev stående til hængekøjen...

3

ORDENSAKTIVISTEN

OVERVÆGT AF MÆND

- Græsset skal slås, og det skal være i baner!
- Sprøjtemidler? Ja, det er vel næsten havens parfume, ikk'?
- Hækken? Den skal klippes, og det er to gange i sæsonen – alt andet er anarki.
- I urtehaven står alt i rad og række – ligesom soldater.
- Kvasbunker og kompostbunker er roden til alt ondt – FØJ!
- Ja, det hedder jo FANDENS mælkebøtter, så de skal dø!
- Sådan har man altid gjort, for sådan ser en rigtig have jo ud.
- Hvis ikke det vokser, som jeg havde tænkt, så skal det beskæres eller graves op.
- Det er ikke selve processen, men det at komme i mål, der tæller.
- Mit redskabsskur er enhver rigtig mands våde drøm.

VERDENSMÅL 15.5

Tab af biodiversitet skal bekæmpes og udryddelse af truede arter skal forhindres.

VI VOVER AT KOMME MED EN ANBEFALING ...

Nu er det her jo et magasin om bæredygtighed – og vores vilde natur er under pres. Derfor vil det være superfint, hvis du vil være med til at give lidt mere plads til insekt- og dyreliv i haven. Det behøver ikke være hele haven, selv et par m² er med til at gøre en forskel samlet set. På forrige side fik du et par tips og tricks til, hvordan du selv kan lukke biodiversiteten ind i din have. Du kan få endnu flere, hvis du klikker ind på affald.randers.dk/haveaffald

4

ØKOROMANTIKEREN

OVERVÆGT AF KVINDER

- Skvalderkål? Guuud, hvor er det smukt!
- Stormen tog det gamle elmetræ, men så har bænkebidere jo også et dejligt sted at bo.
- Skal vi ikke lave et kvashegn mere? Det er så smukt.
- Sprøjtemidler??? Står der måske morder i panden på mig?!
- Ukrudt er jo bare en anden slags blomst – vi har plads til begge dele.
- Jeg har ikke tid til at beskære den busk. Desuden bor der en solsort i den.
- Krukker – dem kan man ikke få for mange af, vel?
- En vild have passer jo sig selv – så har jeg også fri til at opleve naturen andre steder.
- Jeg kan godt lide at gå og sådan vande mine krukker lidt. Det kan jeg lige nå.
- Vild med vilje? Det er jo det, jeg altid har gjort!

VERDENSMÅL 12.3

Det globale madspild på detail- og forbrugerniveau skal halveres.

”Intet maa gaa til spilde”

HVEM VAR Frk. Jensen?

Kristine Marie Jensen blev født i Vestergade i Randers i 1858. Hen des første værk Frøken Jensens kogebog er solgt i mere end 1 million eksemplarer, og imens hun levede, udkom bogen i 27 oplag. Samtidig med at hun skrev kogebøger, arbejdede hun som husbestyrerinde for en lærer familie i København.

Du kender måske den ikoniske kogebog Frøken Jensens Kogebog. Men vidste du, at forfatteren bag var fra Randers – og at hun var lidt af en mester til at undgå madspild?

”A” It kan anvendes, intet maa gaa til spilde.” Sådan skrev Kristine Marie Jensen i forordet til sin bestseller Frøken Jensens Kogebog, da den udkom i 1901.

Måske har du selv et eksemplar af kogebogen stående på boghylden – og ellers har dine forældre eller bedsteforældre nok haft det. Igennem mere end hundrede år har den randrusianske kogebogsforfatter i hvert fald solgt godt med bøger til de danske hjem. Udover at lave opskrifter, der holder i flere generationer, havde hun dog også en anden spidskompetence. Hun var nemlig virkelig dygtig til at få mest muligt ud af de råvarer, der var til rådighed.

”Hun havde et enormt stort fokus på madspild. Det havde man frem til 1960’erne – og det har man jo faktisk haft igennem hele vores historie. Det

med at spilde med maden er noget nyt, vi er begyndt på,” fortæller Bettina Buhl, der er madhistoriker og museumsinspektør på Det Grønne Museum.

Pålægssalater og smørrebrød

For husmoren var det en vigtig del af ens faglighed, at man kunne anrette sine rester, så de ikke så udpinte ud eller kunne genkendes som levninger fra aftenen før – og her kunne man hente inspiration hos frk. Jensen, forklarer Bettina Buhl.

”F.eks. hakkede man gårdsdagens rester med friske grøntsager, så det blev til pålægssalater, der kunne bruges i madpakken. Hvis man var en del af det finere borgerskab, kunne de anvendes som højtbelagt smørrebrød til frokostselskaberne.”

Sommerens souvenirs

En anden metode var at gemme sommerens overflod ved at sylte og konservere. Det kunne være alt fra pærer til rødbeder, som blev gemt – og også det var frk. Jensen behjælpelig med.

”Kogebogen udkommer på et tidspunkt, hvor mange er flyttet fra landet og ind til byerne. Madvanerne ændrer sig, og mange får et dårligere kendskab til råvarerne. Men samtidig er der også mange, der begynder at få små kolonihaver, hvor man kan dyrke grøntsager og frugter, som skal gemmes – og det gør man bl.a. ved at sylte.”

F.eks. skriver hun selv i kogebogens kapitel om syltning: ”Langt ind i den mørke tid kan de søde syltesager og det aromatiske sursylt tages frem og nydes som velsmagende souvenirs fra sommeren der gik.” Velbekomme. ■

SMAGFULD
LØRDAG I SELSKAB MED
BEET WELLINGTON

Få mere ud af maden

Én pose rødbeder, lidt magi, grønt, urter – og vips, så har du sunde retter til flere dage og fryseren.

HUMMUS I FORKLÆDNING

RØDT BOOST
DER VÆKKER DIG
TIL LIVE

BURGER
MED SAFTIG
RØDBEDEBØF
I LÆKRE
OMGIVELSER

Hey!

Du kan se opskrifterne på næste side – og så kan wraps, smoothie og rødbedebøffer i øvrigt fryses ned til senere brug.

GODE
RESTER
PAKKET IND
I KULØRT
PAPIR

LUN
RØDBEDE-
SALAT MED
SPRØDE
NØDDER

Opskrifter

BEET WELLINGTON

Ingredienser (6 personer)

Ca. 300 g butternut squash i små tern
Olivenolie til stegning
1 finthakket løg
2 fed presset hvidløg
250 g finthakkede champignon
Ca. 10 g finthakket salvie
Ca. 10 g timianblade
130 g kogte puylinser
1 dl piskefløde
75 g hakkede valnødder
Salt og friskkværnet peber
500 g butterdej
Ca. 5 mellemstore kogte rødbeder
1 æg

Sådan gør du

Vend squashtern i olie, salt og peber, og giv dem ca. 20 min. i en alm. ovn ved 180 grader.

Find din store pande frem og steg løgene bløde i olie. Smid derefter hvid løg på og så champignoner – og steg det til champignonerne er gyldne.

Tilsæt hakket salvie og timian – og bagefter de kogte linser og piske fløden. Giv blandingen en 3 min. Tid, og rør det sammen. Fjern panden fra varmen, og tilføj valnødder, salt, peber og butternut squash.

Rul butterdejen ud i en firkant på ca. 30 40 cm, og placér den på en bageplade med papir. Fordel fyldet jævnt, men sørg for at holde et par cm fri langs toppen og 1 cm fri langs kanterne. Placér de kogte rødbeder i en række på midten. Fold butterdejen, så du får en fin rulle, og knib kanterne sammen. Pensl med æg, og sæt den i køleskabet i minimum 30 min.

Bag den i ca. 45 min. ved 180 grader til den er gylden og sprød. Lad den hvile i mindst 10 min., før du skærer den i skiver og serverer den.

RØBDESMOOTHIE

Ingredienser (1 glas)

100 g rå rødbede
100 g frosne hindbær
Saften fra 1 appelsin
1 cm ingefær
1 dl mandelmælk
Ahornsirup efter smag

Sådan gør du

Blend ingredienserne, og nyd din smoothie.

HUMMUS

Ingredienser (1 portion)

200 g bagte eller kogte afkølede rødbeder
1 dåse drænet og skyllede kikærter
1 fed presset hvidløg
4 spsk. olivenolie
2 spsk. citronsaft
2 spsk. tahin
2 tsk. spidskommen
Salt og friskkværnet peber

Sådan gør du

Giv det hele en tur i blenderen, og smag til med salt og peber.

RØBDEBØF

Ingredienser (4 personer)

300 g groftrevne rødbeder
Ca. 30 g finvalsedede havregryn
50 g hvedemel
Et halvt finthakket rødløg
2 æg
3 spsk. kapers
1 tsk. dijonsennep
Salt og friskkværnet peber
Olivenolie og smør til stegning

Sådan gør du

Pres saften ud af de revne rødbeder – og bland derefter alle ingredienser i en skål, så du får en sammenhængende masse. Form farsen til bøffer, og steg dem på panden. Vær forsigtig, når du vender bøfferne, og vend dem først, når de er stegt færdige på den ene side. Servér dem f.eks. i en sprødristet burgerbolle med urtedressing og restegrønt fra grøntsagsskuffen.

Tip!

Du kan muntre dig med at kreere en dejlig suppe med overskudsgrønt fra opskrifterne.

KULØRTE WRAPS

Ingredienser (4 personer)

150 g kogt kold rødbede i tern
3 æg
3 dl mælk
150 g hvedemel
1 tsk. salt
Olie til stegning

Sådan gør du

Mix ingredienserne i en blender. Find så din bedste pande frem, og steg pande kagerne lækre i lidt olie. Rul dem med alt dit yndlingsfyld.

LUN SALAT

Ingredienser (4 personer)

6 store skrællede rødbeder skåret i tern
Ca. 100 g fintsnittet grønkål
2 syrlige æbler i tern, f.eks. Ingrid Marie
Ca. 2 spsk. hakkede rødløg
2 dl kogt perlespelt
Ca. 400 g hakkede brune champignon
2 spsk. citronsaft
Salt og friskkværnet peber
Smør og olivenolie til stegning
1 håndfuld ristede hakkede hasselnødder
Evt. en stor håndfuld feta

Sådan gør du

Bag rødbedetern i ovnen med olivenolie, salt og peber. De skal have ca. 45 min. ved 200 grader i almindelig ovn.

Mix en lækker vinaigrette dressing – og vend den med grønkål, rødløg, æbler og perlespelt i en skål.

Varm en pande op til maksimal varme. Put olie og smør på – og lad det bruse af. Rist champignonerne gyldne, og tag dem så af panden, og dryp med lidt citronsaft, salt og peber.

Vend de lune champignoner, nødder og rødbeder i salaten. Drys evt. med feta.

GODE adgangsførhold

Ved stigninger større end 1:10 skal der anlægges trin til at gå på og dobbeltrapper til at køre på. Se pjecen "Hjælp din skraldemand" på affald.randers.dk/hvor for yderligere information.

Låger og døre skal kunne fastholdes i åben stilling.

Hele adgangsvejen skal have et fast og jævnt underlag af fliser, asfalt eller lignende.

Adgangsvejen skal være mindst 0,8 m bred, dog 0,9 m ved nybyggeri og 1 m hvis man har 4-hjulet container

MIN. 2,2 METER

METER VED NYBYGGERI

MAX. 20

TAK FOR
HJÆLPEN

3
DU IKKE
KOMMER
UDENOM

1

Husk at rydde for is og sne, så skraldemanden kan arbejde sikkert.

2

Der skal være fri adgang til affaldsbeholderen og god belysning.

3

Hold hunde inde eller i snor, så de ikke tager en bid af skraldemanden.

Vi tager STOR-skraldet

11
gange
ÅRLIGT

Du kan nemt komme af med dit storskrald. Du skal bare bestille afhentning i app'en AffaldRanders eller på www.affald.randers.dk/storskrald. På side 42 kan du læse mere om, hvordan du nemmest får bestilt afhentning af storskrald.

Husk at bestille

Vi kan hente dit storskrald 11 gange om året. Uanset om du bor i hus eller lejlighed. Vær opmærksom på, at vi kun henter dit storskrald, hvis du har bestilt afhentning senest to hverdage før.

Få en sms eller en mail

Seks dage inden vi har mulighed for at hente dit storskrald, kan du få en sms eller en e-mail, der minder dig om, at det er tid til at bestille afhentning.

Hvordan:

Tilmeld dig beskedservice i app'en AffaldRanders eller i 'Mit Affald' på www.affald.randers.dk/storskrald

Kør selv året rundt

Hvis du ikke vil vente på, at vi kan hente dit storskrald, er du altid velkommen til selv at aflevere det på en af kommunens fire genbrugspladser.

Sådan: Se åbningstiderne i app'en AffaldRanders eller på bagsiden af dette magasin.

Sortér og pak

Vi har opdelt storskraldet i seks grupper: hårde hvidevarer, pap, jern & metal, elektronik, tekstiler samt øvrigt indbo. Storskraldet skal sorteres og stilles frem i grupperne vist på modsatte side. Små ting, der hører til i samme gruppe, skal samles i en klar affaldssæk. Genstande skal så vidt mulig skilles ad, og helst veje under 20 kg.

Sådan: Den dag, vi kommer, skal storskraldet stå klar ude ved fortovet/nærmeste offentlige vej senest kl. 07.00. Du må tidligst stille det ud aftenen før.

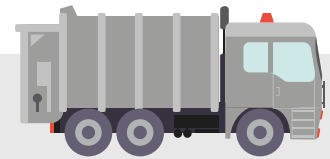

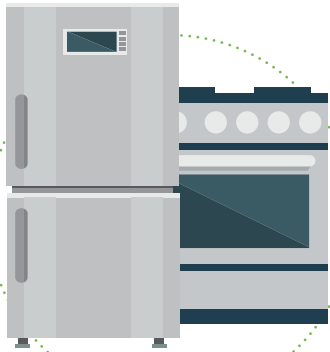
HUSK!

Vi tager også blød plast samt mad- og drikkekartoner i hver sin klare sæk med som storskrald. Og fra maj kan det komme i beholderen derhjemme.

Tjek, hvordan affaldet skal sorteres, inden du stiller til storskrald på www.affald.randers.dk/sorteringsguide.

- Stil tingene ud senest kl. 7.00 på afhentningsdagen.
- Stil tingene ved den officielle indkørsel til din adresse.
- Stil tingene ud i indkørslen helt ude ved fortovet - spær ikke fortovet.

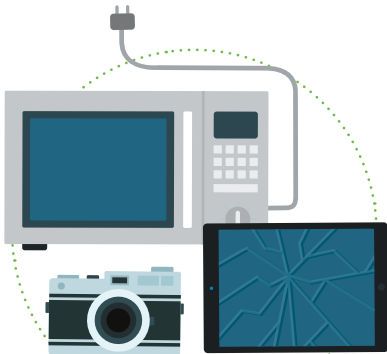
Hårde hvidevarer

Pap

Jern & metal

Elektronikaffald

Tekstiler

Øvrigt indbo

Følgende eksempler er ikke storskrald

Farligt affald
Markiser
Paller
Haveaffald
Klaver

Trykimprægneret træ
Trådhegn/havehegn
Restaffald
Gamle affaldsstativer
Mur- og nagelfast interiør

Dæk og andre dele fra biler/køretøjer
Parasolfodder af beton
Sanitet (toilet, håndvaske og lign.)
Bygeaffald (murbrokker, vinduer, døre og køkkenelementer)

Husk at tømme for benzin og olie inden aflevering!

Har du den rigtige løsning?

STANDARDLØSNINGEN MED DE TRE BEHOLDERE FRA MAJ 2024

Plast & mad- og drikkekartoner (MDK)

Tømmes hver 3. uge – pris for anskaffelse 0 kr.

240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm
400 L: H 118 x B 94 x D 67 cm
600 L: H 124 x B 126 x D 79 cm

Glas & metal

Tømmes hver 3. uge – pris for anskaffelse 0 kr.

140 L: H 110 x B 51 x D 56 cm
240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm
400 L: H 118 x B 94 x D 67 cm

DOBBELTBEBOLDER

Plast & mad- og drikkekartoner (MDK) og glas & metal

Tømmes hver 3. uge – pris for anskaffelse 0 kr.

240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm

Papir & pap

Tømmes hver 4. uge – pris for anskaffelse 0 kr.

240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm
400 L: H 118 x B 94 x D 67 cm
600 L: H 124 x B 126 x D 79 cm

Psst...

bestilt din
milkasse på
[www.affald.randers.dk/
milkasse](http://www.affald.randers.dk/milkasse)

Milkasse til farligt affald & småt elektronik

21 L og må max. veje 4 kg. Pris for anskaffelse: 0 kr.

Bor du i enfamiliehus:

Brug den som transportkasse til genbrugspladsen eller sæt milkassen oven på en af dine beholdere til ombytning, når den er fuld.

Ved fællesløsninger:

Tilmeld jer vores ordning, så leverer vi materiel. Læs mere på www.affald.randers.dk/farligt

Faste gebyrer for alle husstande

(opkræves via bidragsbilletten)

Indsamling af genbrug m.m.

For indsamling af storskrald, tekstilaffald, metal, glas, plast, mad- & drikkekartoner, papir & pap samt farligt affald.

Helårshuse: 1.033,48 kr., sommerhuse: 602,86 kr.

Genbrugspladser

For drift af genbrugspladserne for både helårs- og sommerhuse: 660,00 kr.

Administrationsgebyr ved skift:

- Bestilling og levering af beholdere til restaffald og madaffald (inklusive eventuelt skift af tømme-frekvens): 312,50 kr.

- Kun skift af tømme-frekvens: 100 kr. (kun muligt på restaffald)

- Bestilling og levering af beholdere til plast og mad- & drikkekartoner og glas & metal samt papir & pap: 0 kr.

**Tømmepriserne
gælder for 2024 og er
inkl. moms**

Affald & Genbrug er klar til at hjælpe, hvis du finder ud af, at størrelsen på dine skraldespande ikke passer, eller hvis du kan nøjes med tømning hver 14. dag.

DOBBELTBEOHDER

Rest- & Madaffald

Pris for anskaffelse 0 kr.

240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm	
Tømning hver uge	2.370,00 kr.
Tømning hver 14. dag	1.185,00 kr.

Restaffald

240 L: H 110 x B 58 x D 74 cm	
Tømning hver uge	2.596,25 kr.
Tømning hver 14. dag	1.460,00 kr.

400 L: H 118 x B 94 x D 67 cm	
Tømning hver uge	3.618,75 kr.
Tømning hver 14. dag	1.808,75 kr.

600 L: H 124 x B 126 x D 79 cm	
Tømning hver uge	5.026,25 kr.
Tømning hver 14. dag	2.512,50 kr.

Madaffald

140 L: H 110 x B 51 x D 56 cm	
Tømning hver 14. dag	913,75 kr.

Udlevering af poser

Har du fællesløsninger, udleveres poser af udlejer eller vicevært.

Har du egne beholdere, kan du fra maj binde en pose på beholderens håndtag, når du løber tør. Så lægger skraldemanden nye poser til dig.

Undergrundscontainere til restaffald

3,0 m ³ tømning hver uge	10.013,75 kr.
3,0 m ³ tømning hver 14. dag	5.007,50 kr.
5,0 m ³ tømning hver uge	13.538,75 kr.
5,0 m ³ tømning hver 14. dag	6.770,00 kr.
Behandlingsafgift	880,00 kr./ton

Undergrundscontainere til madaffald

0,5 m ³ tømning hver 14. dag	4.116,25 kr.
0,8 m ³ tømning hver 14. dag	4.427,50 kr.
1,0 m ³ tømning hver 14. dag	4.756,25 kr.
2,0 m ³ tømning hver 14. dag	6.872,50 kr.

Du betaler for, hvor dine affaldsbeholdere står

De angivne priser er for alle beholdere, når dine beholdere står mellem 5-20 meter fra skel. Dette er standarden. Står dine beholdere tættere på eller længere væk, skal du kontakte os for at få den rigtige pris. Ændringer i forhold til placering skal meddeles Affald & Genbrug.

- Står alle dine beholdere mellem 0-5 meter fra skel, sparer du årligt 62,50 kr. pr. beholder.
- Står alle dine beholdere mere end 20 m fra skel, skal du betale et tillæg på 62,50 kr. pr. beholder.

Spar penge!

Alle størrelser og priser på beholdere finder du her:
www.affald.randers.dk/priser

Find vejregisteret til storskrald

Hvis du gerne vil bruge storskraldskalenderen her i bladet, så skal du kende dit distrikt. Det finder du ved at gå ind på: www.affald.randers.dk/mitaffald og vælge "Mit Affald og storskrald". Du indtaster din adresse, trykker "Næste" og så kan du rulle lidt ned og se, hvilket distrikt du tilhører under punktet "Der er tilmeldt følgende materiel".

Når dagen nærmer sig, skal du have bestilt storskrald. Der er flere måder at få bestilt afhentning af storskrald hos dig: Det nemmeste er via app'en AffaldRanders. Den kan du hente helt gratis i AppStore eller Google Play.

Du kan også bruge selvbetjeningen "MitAffald" på www.affald.randers.dk/mitaffald. Her kan du også hente en pdf-kalender, der både viser, hvornår der er storskralds-afhentning og tømning af dine andre beholdere.

Driller selvbetjeningen, kan du sende en mail til affald@randers.dk, så kan vi hjælpe både med bestilling af afhentning og hjælp til at finde dit distrikt.

Endelig kan du ringe til Affald & Genbrug på tlf. 89 15 16 17.

Husk, at du stadig kun får afhentet stor skrald, når du har bestilt af hentning.

FULD
SKRALD
PÅ!

Fra maj går det løs med at sortere 10 affaldstyper. Se oversigten lige ovre på flappen.

Helligdage

Ændringer i tømningen i forbindelse med helligdage

Du kan se alle dine tidspunkter for tømninger i app'en AffaldRanders eller MIT AFFALD på www.affald.randers.dk

Påske	
Torsdag, Skærtorsdag 28. marts	Torsdag 28. marts
Fredag, Langfredag 29. marts	Fredag 29. marts
Mandag, 2. påskedag 1. april	Mandag 1. april
Kr. Himmelfartsdag	
Torsdag 9. maj	Torsdag 9. maj
Pinse	
Mandag, 2. pinsedag 20. maj	Mandag 20. maj
Jul	
Mandag 23. december	Søndag 22. december
Tirsdag 24. december	Tirsdag 24. december
Onsdag 25. december	Mandag 23. december
Torsdag 26. december	Fredag 27. december
Fredag 27. december	Lørdag 28. december
Nytår 2024/2025	
Mandag 30. december	Søndag 29. december
Tirsdag 31. december	Tirsdag 31. december
Onsdag, Nytårsdag 1. januar 2025	Mandag 30. december
Torsdag 2. januar	Torsdag 2. januar
Fredag 3. januar	Fredag 3. januar

Kalender for storskrald 2024

JANUAR	FEBRUAR	MARTS	APRIL	MAJ	JUNI	JULI	AUGUST	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
1 I T	3 I T	4 I F	1 M	4 O	1 L	1 M	1 T	1 S	1 T	1 F	1 S
2 I	4 F	2 L	2 T	5 I	2 S	2 T	2 F	2 M	2 O	2 L	2 M
3 O	3 L	3 S	3 O	6 F	3 M	3 O	3 L	3 T	3 T	3 S	3 T
4 T	4 S	4 M	4 T	4 L	4 T	4 T	4 S	4 O	4 F	4 M	4 O
5 F	5 M	5 T	5 F	5 S	5 O	5 F	5 M	5 T	5 L	5 T	5 T
6 L	6 T	6 O	6 L	6 M	6 T	6 L	6 T	6 F	6 S	6 O	6 F
7 S	7 O	7 T	7 S	7 T	7 F	7 S	7 O	7 L	7 M	7 T	7 L
8 M	8 T	8 F	8 M	8 O	8 L	8 M	8 T	8 S	8 T	8 F	8 S
9 T	9 F	9 L	9 T	9 T	9 S	9 T	9 F	9 M	9 O	9 L	9 M
10 O	10 L	10 S	10 O	10 F	10 M	10 O	10 L	10 T	10 T	10 S	10 T
11 T	11 S	11 M	11 T	11 L	11 T	11 T	11 S	11 O	11 F	11 M	11 O
12 F	12 M	12 T	12 F	12 S	12 O	12 F	12 M	12 T	12 L	12 T	12 T
13 L	13 T	13 O	13 L	13 M	13 T	13 L	13 T	13 F	13 S	13 O	13 F
14 S	14 O	14 T	14 S	14 T	14 F	14 S	14 O	14 L	14 M	14 T	14 L
15 M	15 T	15 F	15 M	15 O	15 L	15 M	15 T	15 S	15 T	15 F	15 S
16 T	16 F	16 L	16 T	16 T	16 S	16 T	16 F	16 M	16 O	16 L	16 M
17 O	17 L	17 S	17 O	17 F	17 M	17 O	17 L	17 T	17 T	17 S	17 T
18 T	18 S	18 M	18 T	18 L	18 T	18 T	18 S	18 O	18 F	18 M	18 O
19 F	19 M	19 T	19 F	19 S	19 O	19 F	19 M	19 T	19 L	19 T	19 T
20 L	20 T	20 O	20 L	20 M	20 T	20 L	20 T	20 F	20 S	20 O	20 F
21 S	21 O	21 T	21 S	21 T	21 F	21 S	21 O	21 L	21 M	21 T	21 L
22 M	22 T	22 F	22 M	22 O	22 L	22 M	22 T	22 S	22 T	22 F	22 S
23 T	23 F	23 L	23 T	23 T	23 S	23 T	23 F	23 M	23 O	23 L	23 M
24 O	24 L	24 S	24 O	24 F	24 M	24 O	24 L	24 T	24 T	24 S	24 T
25 T	25 S	25 M	25 T	25 L	25 T	25 T	25 S	25 O	25 F	25 M	25 O
26 F	26 M	26 T	26 F	26 S	26 O	26 F	26 M	26 T	26 L	26 T	26 T
27 L	27 O	27 O	27 L	27 M	27 T	27 L	27 T	27 F	27 S	27 O	27 F
28 S	28 O	28 T	28 S	28 T	28 F	28 S	28 O	28 L	28 M	28 T	28 L
29 M	29 T	29 F	29 M	29 O	29 L	29 M	29 T	29 S	29 T	29 F	29 S
30 T	30 L	30 L	30 T	30 T	30 S	30 T	30 F	30 M	30 O	30 L	30 M
31 O		31 S	31 T	31 F	31 O	31 O	31 L	31 O	31 T	31 T	31 T

Se tømmedage for restaffald og genbrug i MIT AFFALD på www.affald.randers.dk eller i app'en AffaldRanders.

Affaldssortering fra maj 2024

RESTAFFALD

I POSE MED KNUDE

MADAFFALD

I POSE MED KNUDE

PLAST, MAD- & DRIKKEKARTONER

TØMT OG SKRABET RENT (UDEN POSE)

GLAS & METAL

TØMT OG SKRABET RENT (UDEN POSE)

PAPIR & PAP

TØRT OG RENT (UDEN POSE)

TEKSTILAFFALD

kan afleveres på genbrugspladsen, eller via storskraldsordningen.

I KLAR POSE MED KNUDE

FARLIGT AFFALD

Se, hvordan du får kassen tømt på www.affald.randers.dk/miljokasse.

BEHOLDERE MED VÆSKER SKAL VÆRE LUKKET FORSVARLIGT

Når du kommer i tvivl

så kan du slå emnet op i sorteringsguiden på www.affald.randers.dk eller scanne koden.

ADRESSER OG ÅBNINGSTIDER

RANDERS AFFALDSTERMINAL

Romalt Boulevard 64
8960 Randers SØ
Tlf. 89 15 16 39

Åbningstider

Mandag til torsdag kl. 7.00-16.00
Fredag kl. 7.00-15.00

På
Randers
Affaldsterminal
kan du mod betaling
aflevere dit sorterede
erhvervsaffald - også
for køretøjer over
3.500 kg.

RANDERS GENBRUGSPLADS

Ørneborgvej 28
8960 Randers SØ

Åbningstider

Mandag til fredag kl. 10.00-18.00
Lørdag kl. 10.00-16.00
Alle søn- og helligdage fra 1. april til
30. september kl. 10.00 til 16.00

ASFERG GENBRUGSPLADS

Hulvejen 3, Asferg
8990 Fårup

LANGÅ GENBRUGSPLADS

Kærsangervej 12
8870 Langå

Ø. TØRSLEV GENBRUGSPLADS

Udbyhøjvej 506, Ø. Tørslev
8983 Gjerlev J

Åbningstider

Mandag til fredag kl. 10.00-18.00
Lørdag kl. 10.00-16.00
Første søndag i månederne fra
1. april til 30. september samt
helligdage kl. 10.00-16.00

RANDERS

Affald & Genbrug

Laksetorvet, 8900 Randers C
Tlf. 89 15 16 17

E-mail: affald@randers.dk

Selvbetjening på affald.randers.dk og
i app'en AffaldRanders døgnet rundt

Åbningstider:

Mandag-torsdag
kl. 8.00-15.00

Fredag
kl. 8.00-13.00

Tæm din trailer!

Det ser grimt ud i vejkanterne, og det kan også give en bøde, hvis du ikke sørger for, at dit affald til genbrugspladsen bliver på traileren under transporten. Faktisk kan det koste dig mellem 3.000 og 5.000 kr., afhængigt af om det falder af i byen eller i naturen. Så fastspænd affaldet eller sæt et net over, så det ikke er til fare for trafikikkerheden.

SIDEN SIDST

Randers Kommune har indgået en kontrakt på etablering, drift og service-ring af minimum 138 offentlig tilgængelige ladepunkter til elbiler. Det giver et geografisk bredt funderet ladenetværk i hele kommunen.

48.000

træer fordelt på cirka 12 hektar skov er der plantet i Klørupskov og Digter-skoven. I Klørup er der også gravet en sø til gavn for løgfrøen.

7,5

hektar energiskov er plantet ved Øster Bjerregrav. Der er plantet ca. 6.500 poppelplanter. Og ca. 10.000 andre skovtræer og buske. Arealet fældes til flis ca. hvert 20. år.

TOP 10

På alle parametre ligger Randers Kommune i top 10 på landsplan med hensyn til genanvendelse af affald.

12 %

er mængderne af madaffaldet faldet i 2023. Vi er blevet omhyggelige med madspild – eller også er det inflation og madpriser, som påvirker indkøb og forbrug og dermed madaffaldet.

53.000

affaldsbeholdere. Så mange vil der som minimum blive produceret, hvor der indgår husholdningsplast fra Randers. De fleste vil blive sat ud til borgerne i foråret 2024.

Over 3 tons CO₂ har Randers Kommune sparet med sine el-biler til medarbejderbrug på Laksetorvet i 2023.

Restaffaldsmængder falder fortsat. I 2023 dog kun med 2 %

Sådan!